

KONKURS OJCZYZNY POLSZCZYZNY 2013/2014
Konkurs językowy dla uczniów gimnazjów – etap II

Potęga słowa

Czas pracy: 90 minut

Maksymalna liczba punktów: 40

.....
Imię i nazwisko ucznia

.....
Data

.....
Szkoła

Przeczytaj uważnie teksty i zadania. W każdym z zadań zamkniętych wybierz jedną poprawną odpowiedź i zaznacz ją kółkiem. W zadaniach otwartych odpowiedzi zapisz starannie w wyznaczonych miejscach. Pomyłki przekreślaj.

Tekst I

Jan Parandowski

Magia słowa

1. Słowo było od początku zarazem narzędziem aktywności ludzkiej i czymś tajemniczym, wymagającym szacunku i ostrożności. Magiczna siła słowa tkwi w jego zdolności do wywoływania obrazów. Jest niewidzialnym znakiem rzeczy postrzeganych zmysłami. Słowem opanował człowiek przestrzeń i czas. Ono wyodrębniało przedmioty z chaosu zjawisk, dawało im kształt i barwę, zbliżało i oddalało, mierzyło. W nim ocknęły się zdarzenia, chwile, godziny, lata, czas terazniejszy, przeszły i przyszły. Lecz samo słowo – dźwięk przelotny – ledwo wymówione przemijało i musiało być na nowo powtórzone, by istnieć, jeśli usta milczały, nic nie mogło go odwołać z nicości. Nie istniało poza człowiekiem mówiącym, a jedyna przestrzeń, jaką mogło pokonać, to ta, którą zdoła przebyć ludzki głos.

2. Przejście od słowa mówionego do pisanego było nową erą w historii człowieka. Słowo zdobyło ostateczną władzę nad czasem. W swym orszaku triumfalnym wiodło ku nieznannej i zawrotnej przyszłości ludy, królów, historię, bogów, wracało życie nieboszczykom, po których nie została nawet garść prochów, zaludniło naszą pamięć imionami ludzi, o które nikt by się nie zatroszczył w parę lat po ich śmierci i o parę mil od ich domu.

3. Przyniesione ze wspólnoty szczepów plemiennych przed dwudziestu wiekami, często nawet niezmienione w brzmieniu wyrazy stanowią główny zrąb naszego języka, dając mu jedną czwartą słów z codziennego obiegu. Można z ich pomocą opisać krajobraz, pogodę, gospodarstwo, ciało ludzkie, wejść między drzewa, zioła, kwiaty, wywołać zwierzęta leśne i ptaki polne, zdobyć pożywienie, wreszcie uskrzydlić myśl paroma tuzinami pojęć abstrakcyjnych i znaleźć się na odwiecznym szlaku wierzeń, gdzie trwają te same co zawsze słowa: Bóg, czart, grzech, wina, kara, raj, piekło, cud. To jest budulec literatury, szlachetny i pospolity zarazem. Te same słowa mogą się złożyć w modlitwę, piosenkę, w oszczerstwo i klótnię, włóczyć się po ulicach, krzątać się przy kuchni.

4. Sztuka pisarska nie zna granic. Sięga tak daleko jak słowo, a słowo sięga tak daleko jak myśl. W zjawiskach, wrażeniach, wyobrażeniach, pojęciach, uczuciach znajduje literatura swój materiał, czerpie go również z filozofii i nauki. Pisarz dociera tam, gdzie nikt inny nic dojrzeć nie może – ani przyrodnik ze swoim mikroskopem, ani psycholog ze swoimi metodami doświadczenia i

analizy, ani nawet filozof, najbardziej pokrewny poecie. Któż bowiem poddaje badaniom nastroje, te ulotne mgiełki w pejzażu naszej duszy? Któż zbiera, układa, przeobraża marzenia? Nawet czas go nie ogranicza: może wędrować wśród mroków stworzenia świata i opisywać przyszłość, którą widzi jak dzień dzisiejszy. Literaturą rządzi inny czas niż ten, co reguluje życie potoczne, a nawet niż ten, co przesuwają wskazówki na zegarze historii. Przeszłość, teraźniejszość, przyszłość nie są w literaturze rozgraniczone tą prostą kolejnością, nie mają w ogóle własnych granic, płyną wspólnym i jednolitym strumieniem.

5. Nad pisarzem unosi się chmura pyłków, z których każdy może zakwitnąć. Gazeta, ulica, szyld, pole, żebrak pod kościołem, okładka książki, zapach apteki – wszystko, co przyniesie najzwyczajniejsza godzina dnia, kryje w sobie nieprzeczuwalne bodźce. Ludzie, którzy wszystko biorą w jednym określonym znaczeniu, są szczęśliwi i olśnieni, gdy się im pokaże obojętny przedmiot w pryzmacie podobieństw, możliwości i fantazji. Na tym budują swą przelotną sławę błyskotliwcy, najbardziej do magików podobni – żonglerzy słów, myśli, obrazów.

6. Słowo jest potęgą. Utrwalone w piśmie, zdobywa władzę nad myślą i wyobraźnią ludzi, panuje nad czasem i przestrzenią. Tylko myśl pochwycona w sieć liter żyje, działa, tworzy. Wszystko inne roznosi wiatr.

Na podstawie: *Alchemia słowa*, Warszawa 1986.

1. Nadaj tytuły poszczególnym akapitom tekstu.

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....

2. Na podstawie pierwszego akapitu wymień cztery argumenty potwierdzające magiczną siłę słowa.

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....

3. Na podstawie czwartego akapitu wyjaśnij, jaką przewagę ma pisarz nad naukowcami.

.....

4. Dlaczego autor nazywa pisarzy żonglerami słów, myśli i obrazów?

.....

5. W zdaniu *Słowo zdobyło ostateczną władzę nad czasem* została występuje:

- A. metonimia,   B. oksymoron,   C. personifikacja,   D. hiperbola.

6. Słowo *błyskotliwiec* to:

- A. archaizm,   B. eufemizm,   C. kolokwializm,   D. neologizm.

7. Wymienione w trzecim akapicie rzeczowniki są podzielone na dwie kategorie – nazwij je.

- a) rzeczowniki .....
- b) rzeczowniki .....

8. W zdaniu *Słowem opanował człowiek przestrzeń i czas* podmiotem jest rzeczownik:

- A. słowem,   B. człowiek,   C. przestrzeń,   D. czas.

9. a) Z pierwszego akapitu wypisz orzeczenie imienne i podkreśl orzecznik.

.....

b) Jaką częścią mowy jest wyrażony orzecznik?

.....

10. Przekształć zwrot *nikt by się nie zatroszczył*, wykorzystując zasadę pisowni czasowników w formie osobowej w trybie przypuszczającym.

.....

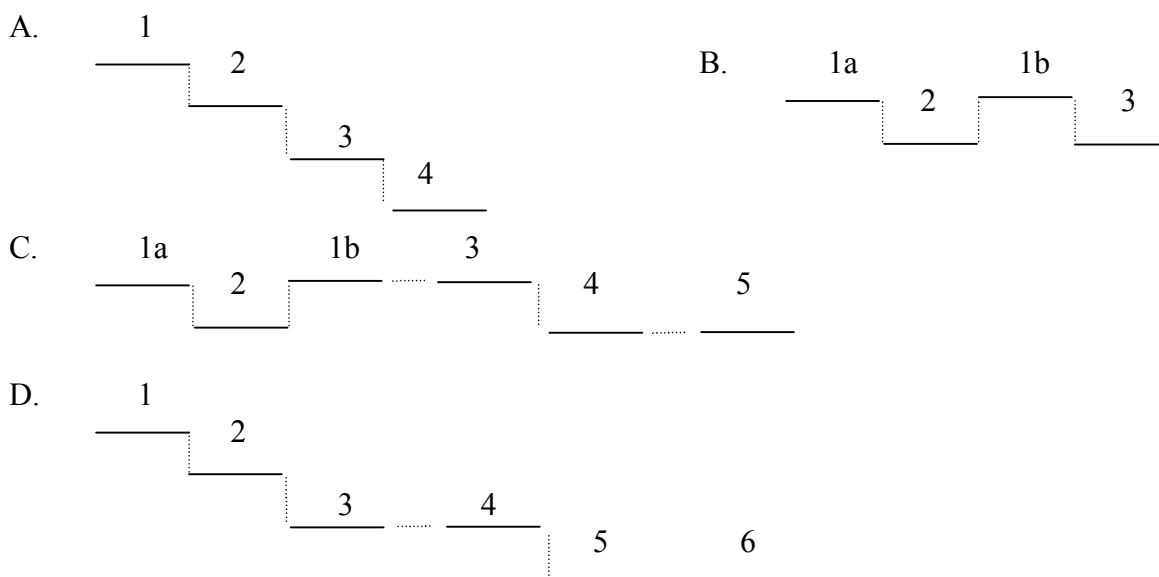
11. Uzasadnij użycie przecinka przed spójnikiem *ani* w zdaniu:

Pisarz dociera tam, gdzie nikt inny nic dojrzeć nie może – ani przyrodnik ze swoim mikroskopem, ani psycholog ze swoimi metodami doświadczenia i analizy, ani nawet filozof, najbardziej pokrewny poecie.

.....

12. Wskaż wykres, który odpowiada wypowiedzeniu:

Ludzie, którzy wszystko biorą w jednym określonym znaczeniu, są szczęśliwi i olśnieni, gdy się im pokaże obojętny przedmiot w pryzmacie podobieństw, możliwości i fantazji.

Tekst II

Wisława Szymborska

Okropny sen poety

Wyobraź sobie, co mi się przyśniło.
Z pozoru wszystko zupełnie jak u nas.
Grunt pod stopami, woda, ogień, powietrze,
pion, poziom, trójkąt, koło,
strona lewa i prawa.
Pogody znośne, krajobrazy niezłe
i sporo istot obdarzonych mową.
Jednak ich mowa inna niż na Ziemi.

W zdaniach panuje tryb bezwarunkowy.
Nazwy do rzeczy przylegają ściśle.
Nic dodać, ująć, zmienić i przemieścić.

Czas zawsze taki, jak na zegarze.
Przeszły i przyszły mają zakres wąski.
Dla wspomnień pojedyncza miniona sekunda,
dla przewidywań druga,
która się właśnie zaczyna.

Słów ile trzeba. Nigdy o jedno za dużo,
a to oznacza, że nie ma poezji
i nie ma filozofii, i nie ma religii.
Tego typu swawole nie wchodzi tam w grę.

Niczego, co by się dało tylko pomyśleć
albo zobaczyć zamkniętymi oczami.

Jeśli szukać, to tego, co wyraźnie obok.
Jeśli pytać, to o to, na co jest odpowiedź.

Bardzo by się zdziwili,
gdyby umieli się dziwić,
że istnieją gdzieś jakieś powody zdziwienia.

Hasło „niepokój”, uznane przez nich za sprośne,
nie miałyby odwagi znaleźć się w słowniku.

Świat przedstawia się jasno
nawet w głębokiej ciemności.
Udziela się każdemu po dostępnej cenie.
Przed odejściem od kasy nikt nie żąda reszty.

Z uczuć – zadowolenie. I żadnych nawiasów.
Życie z kropką u nogi. I warkot galaktyk.

Przyznaj, że nic gorszego
nie może się zdarzyć poecie.
A potem nic lepszego,
jak prędko się zbudzić.

13. Odszukaj w wierszu zwroty do adresata, wypisz z nich czasowniki i określ ich tryb.

..... – tryb .....

14. Określ funkcję trybu zastosowanego przez autorkę w zwrotach do adresata.

.....

15. Wypisz z pierwszej strofy wers mówiący o zasadniczej różnicy między światem ze snu a rzeczywistym.

.....

16. Na podstawie trzeciej strofy napisz, jakie skutki mógłby spowodować brak czasu przeszłego i przyszłego oraz trybu przypuszczającego w języku.

.....

17. Wyjaśnij sens metafory: *Nazwy do rzeczy przylegają ściśle.*

.....

18. Dlaczego hasło „niepokój” było uznane za sprośne w świecie ze snu?

.....

19. Podaj dwa związki frazeologiczne, z których powstała metafora *Życie z kropką u nogi.*

a) .....

b) .....

20. Na podstawie pierwszej i ostatniej strofy określ, kim jest podmiot liryczny.

.....

21. Dlaczego wizja świata ukazanego w wierszu jest szczególnie przerażająca dla poety?

.....

22. Wypisz z czwartego akapitu tekstu J. Parandowskiego zdanie, które stanowi przeciwieństwo fragmentu wiersza: *nie ma poezji // i nie ma filozofii, i nie ma religii.*

.....

Dofinansowano ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Brudnopis